

3) пересмотреть требования Закона о национальной депозитарной системе и лицензионных условий в части запрета хранителю на проведение операций с акциями эмитента, реестр которого ведет участник как регистратор;

4) предусмотреть механизм упрощенной системы передачи реестра временным реестродержателям, в случаях прекращения хозяйственной деятельности регистраторами, ведущими реестры предприятий, не обеспечив их переход к бездокументарным акциям.

Литература: 1. Закон Украины "Об акционерных обществах" № 514-VI от 17.09.2008 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ssmsc.gov.ua>. 2. Закон Украины "О ценных бумагах и фондовом рынке" №3480-IV от 23.02.2006 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ssmsc.gov.ua>. 3. Закон Украины "Об Национальной депозитарной системе" №710/97-ВР от 10.12.1997 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ssmsc.gov.ua>. 4. Решение ГКЦБФР № 349 от 26.05.2006 г. "Об утверждении Лицензионных условий – депозитарной деятельности" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ssmsc.gov.ua>. 5. Решение ГКЦБФР № 348 от 26.05.2006 г. "Об утверждении Лицензионных условий – деятельности по ведению реестра собственников именных ценных бумаг" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ssmsc.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції
20.05.2010 р.

УДК 332:1

Плотницька С. І.

СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА РЕГІОНУ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РЕГУЛЮВАННЯ

Анотація. Розглянуто питання розвитку соціальної інфраструктури в сучасних умовах господарювання. Обґрунтовано необхідність державного регулювання окремих галузей соціальної інфраструктури. Виділено множини факторів, які обмежують можливість комерціалізації даного сектора.

Анотация. Рассмотрены вопросы развития социальной инфраструктуры в современных условиях хозяйствования. Обоснована необходимость государственного регулирования отдельных отраслей социальной инфраструктуры. Выделены факторы, ограничивающие возможность коммерциализации данного сектора.

Annotation. The issues of the social infrastructure development in the modern economy are considered. The necessity of government control of some branches of social infrastructures is proved. The limiting factors of private social infrastructure are distinguished.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, регіон, особливості функціонування, державне регулювання, обмежуючі фактори.

Визначальною тенденцією сучасного розвитку є забезпечення всебічного розгортання інфраструктурних процесів, оскільки без них неможливе ані економічне, ані

соціальне зростання країни. У системі інфраструктур важливе місце належить соціальній інфраструктурі: від ступеня її розвитку та адекватності залежить загальний стан економіки країни. За час існування соціальної інфраструктури як предмета наукового знання проведена значна робота щодо її дослідження. Але процеси, які відбуваються в економіці України в даний час, визначають нові тенденції в розвитку соціальної інфраструктури. Зростаюча її роль у прискоренні соціально-економічного розвитку України, у формуванні трудового потенціалу, у підвищенні рівня життя народу обумовлює актуальність наукових досліджень щодо проблем теорії, методології, практики розвитку соціальної інфраструктури.

Дослідження економічної сутності соціальної інфраструктури, її особливостей та елементів знайшли своє відображення в роботах С. Важенина, М. Комарова, В. Красовського, Г. Тимофєєвої, Ж. Тощенко, І. Чернявського та ін. [1; 2].

За останні роки в наукових роботах поширюється тенденція до введення територіального (регіонального) аспекту в управління розвитком соціальної інфраструктури. Проблемам розміщення та розвитку об'єктів соціальної інфраструктури присвячені роботи Данилишина Б. М., Дорогунцова С. І., Олійника Я. Б., Садової У. Я., Чернюк Л. Г. та інших дослідників [3; 4].

Водночас зміна економічних умов господарювання висуває нові вимоги до функціонування й об'єктів соціальної інфраструктури, що потребує подальшого вивчення і дослідження.

Таким чином, мета статті полягає в обґрунтуванні сутності соціальної інфраструктури як індикатора сучасного технологічного устрою, виділенні окремих складових елементів соціальної інфраструктури та визначенні доцільності і сфери державного регулювання її розвитку.

Досліджуючи поняття соціальної інфраструктури слід відмітити, що серед вчених-економістів сучасності характерним є відсутність єдиного погляду на визначення категорії соціальної інфраструктури, нерідко різні автори розуміють під цим терміном не зовсім ідентичні поняття. Це стосується як сутності, так і класифікації соціальної інфраструктури. У зв'язку з цим, хотілося б відмітити, що виникнення соціальної інфраструктури обумовлено логікою посилення соціальних функцій виробництва і визначенням її як самостійної цілісної економічної системи, а також розширенням сфери суспільних благ. Автор розглядає категорію соціальної інфраструктури в комплексі форми і змісту, явища і сутності. За формою соціальна інфраструктура є сукупністю підприємств різних форм власності і галузей, які об'єднані функцією надання послуг населенню. За змістом соціальна інфраструктура є складною, багаторівневою меґасистемою, яка включає елементи різного ступеня розвитку, масштабності, функціонального призначення. Як явище ринкової економіки категорія соціальної інфраструктури є сферою суспільних благ та благ природних монополій. Виходячи з вищенаведеного, автор вважає за доцільне визначити сутність соціальної інфраструктури не тільки в забезпеченні умов для життєдіяльності індивіда зокрема і суспільства в цілому, але й у визначенні її як ключового індикатора сучасного технологічного устрою.

На основі системного підходу було виділено в соціальній інфраструктурі вертикальний (мега-, макро-, мезо-, мікро- і т. д.) та горизонтальний (медицина, освіта, транспорт і т. д.) рівні. Ця класифікація дозволяє визначити склад елементів соціальної інфраструктури, оцінити ефективність їх функціонування і сформувати адекватні інструменти регулювання. Слід наголосити, що ці елементи мають регіональну значимість, мета розвитку яких, поряд із задоволенням потреб суспільства, полягає у створенні

відповідного рівня розвитку регіонів і їх структурних одиниць. Тобто роль регіональної соціальної інфраструктури полягає в інтеграції інтересів господарюючих суб'єктів і державних структур у системному обслуговуванні економіки та її галузей. Регіони використовують соціальну інфраструктуру як фактор підвищення якості життя суспільства і реалізації цілей розвитку, й, одночасно, вона стає перспективною розвитку бізнесу, простором ефективної дифузії інновацій, важливою рисою рівня розвитку країни. Таким чином, у сучасних умовах регіональна соціальна інфраструктура є складною, диверсифікованою по вертикалі і горизонталі системою елементів, яка виконує загальні (інтеграційна, регулятивна, системостворююча) і специфічні (конкуренція між цілями елементів інфраструктури, комунікаційна, зниження соціальних конфліктів) функції.

На сучасному етапі в дослідженнях вітчизняних економістів відмічаються значні диспропорції розвитку соціальної інфраструктури за регіонами України [3; 4]. Так, спостерігається підвищена концентрація об'єктів соціальної інфраструктури та вищий їх розвиток у таких областях, як Донецька, Харківська, Дніпропетровська, Одеська, Автономній Республіці Крим та у Києві, а занижена – у західних областях: Чернівецькій, Рівненській, Тернопільській, Волинській, Закарпатській [5]. Як приклад: четверту частину загального обсягу житла в 2009 р. збудовано у м. Києві та Київській області, ще 33,2 % – у 5 регіонах (Одеській, Харківській, Львівській, Івано-Франківській областях і в Автономній Республіці Крим) [5]. Швидко поглиблюються істотні регіональні відмінності і в обсягах споживання послуг соціального призначення.

Крім міжрегіональних відмінностей, в реаліях сьогодення слід відмітити значну різницю в забезпеченні соціальними послугами між жителями міст-мегаполісів, наприклад, Києва, Харкова, Дніпропетровська тощо, і жителями сільських поселень. Так, пересічний селянин споживає майже в 4 рази менше платних послуг соціального призначення, ніж городянин, у тому числі розрив щодо послуг пасажирського транспорту сягає 15,9 раза, установ культури, відпочинку та розваг – 8,5, охорони здоров'я – 30,2, виховання та освіти – 46,7 раза [5]. Сьогодні сільська місцевість користується залишками об'єктів соціальної інфраструктури від попереднього господарювання. Нові ж об'єкти інфраструктури на селі виникають як орієнтовані на отримання прибутку приватними власниками, а не на створення сприятливого середовища для виробництва і життєдіяльності людини. Найбільш часто на селі виникають нові об'єкти у сфері торгівлі як однієї з форм соціальної інфраструктури. Усе це призвело до того, що порушується принцип рівного доступу до споживання соціальних благ і послуг громадянами однієї країни навіть на рівні мінімальних конституційних гарантій.

Таким чином, доцільність державного регулювання розвитку соціальної інфраструктури не підлягає сумніву. У зв'язку з цим постає питання щодо вибору критеріїв необхідності державного регулювання, визначення галузей соціальної інфраструктури, в яких необхідне державне регулювання, та ступінь цього регулювання в сучасних соціально-економічних умовах. На думку автора, для вирішення назрілих питань функції держави двоякі: по-перше, заохочувати конкурентні відносини в окремих галузях соціальної інфраструктури, по-друге, зберігати державний контроль в інших.

Для того щоб провести межу між цими двома напрямками державного регулювання, доцільним є виділення таких особливостей соціальної інфраструктури:

у багатьох галузях соціальної інфраструктури (наприклад, ЖКГ, охорона здоров'я, освіта, наука та ін.)

діяльність має специфічні умови і від якості їх функціонування залежить і стабільність виробничих процесів, і рівень життя населення регіону; тобто одна з головних вимог до господарюючих суб'єктів у даних галузях соціальної інфраструктури полягає в забезпеченні безперервності протікання відповідних процесів;

на більшості підприємств соціальної інфраструктури, крім виробничої, покладена ще й соціальна функція, тобто крім забезпечення безперервності надання послуг, вони повинні забезпечувати ще й загальнодоступність послуг на рівні гарантованого державою мінімуму.

Виходячи з вищенаведеного, видається доцільним розробка різних підходів до управління цими об'єктами. У процес надання послуг соціального характеру доцільним буде залучення суб'єктів підприємницької діяльності на засадах співфінансування, а також суб'єктів ринкової інфраструктури – страхових та консалтингових компаній, аудиторських фірм. Значної уваги заслуговує в даному контексті розвиток державно-приватного партнерства. Об'єкти соціальної інфраструктури, діяльність яких безпосередньо не пов'язана з виконанням соціальних завдань, повинні діяти на засадах рентабельності та прибутковості.

Крім вищенаведеного, видається доцільним визначити ряд обмежуючих факторів щодо комерціалізації об'єктів соціальної інфраструктури.

По-перше, це належність більшості підприємств соціальної інфраструктури до сфери дії природних монополій. Згідно зі ст. 5 Закону України від 20 квітня 2000 року № 1682-III "Про природні монополії" природна монополія – стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є більш ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва (у зв'язку з істотним зменшенням витрат виробництва на одиницю товару в міру збільшення обсягів виробництва), а товари (послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари [6]. Існують деякі напрацювання щодо демонаполізації цих структур у зв'язку з їх соціальною неефективністю. Але часто це технологічно неможливо, або ж економічно не вигідно, оскільки призводить до подорожчання послуг. У дослідженнях сучасних економістів монополні прояви виправдовуються ефективністю виробництва у крупних структурах [7; 8]. Більш того, функціонування ринків природних монополій виходить за межі "невидимої руки" ринкової рівноваги. Ринковий механізм не здатен самостійно встановити ефективну рівновагу у взаємодії природних монополій і споживачів без включення третьої сили – держави [9]. Діалектичний зв'язок таких парних категорій, як монополізм і конкуренція, надає можливість з'ясувати, що в реальній практиці відсутнє чисто конкурентне середовище, замість нього мають місце різні форми недосконалої конкуренції, але як крайня форма недосконалої конкуренції існує чисто монополічне середовище, бо на окремих ринках суспільству вигідно підтримувати чистий, абсолютний, природний монополізм.

Ще один обмежуючий фактор: багато послуг соціальної інфраструктури є суспільним благом. Існує багато визначень поняття суспільне благо. Так, наприклад, у підручнику "Economics" К. Р. Макконнелла та С. Л. Брю воно визначено як "товар або послуга, до яких неможливо використати принцип виключення і виробництво яких забезпечується державою за умови, що вони приносять суттєві вигоди суспільству". В економічних словниках

зустрічається й інше трактування, відповідно до якого "суспільне благо – це товари і послуги, які надаються державою на неринковій основі" [10]. Таким чином, комерційне підприємство, як націлене на максимізацію прибутку, не зацікавлене функціонувати у сфері надання суспільних благ.

На основі проведеного аналізу можна зробити такі висновки:

1) сутність соціальної інфраструктури полягає не тільки в забезпеченні умов для життєдіяльності індивіда зокрема і суспільства в цілому, але й у визначенні її як ключового індикатора сучасного технологічного устрою;

2) існує об'єктивна необхідність державного регулювання розвитку регіональної соціальної інфраструктури як в галузевому розрізі, так і в розрізі міські-сільські поселення;

3) виділено ряд обмежень, які характерні для галузей соціальної інфраструктури та не дозволяють функціонувати в даній сфері комерційним підприємствам. Залежно від конкретної галузі ці обмеження можуть бути сильніші (ЖКГ, охорона здоров'я, освіта, наука) або слабші (комплекс споживчого ринку, інформаційні комунікації, пасажирський транспорт, рекреація, культура, мистецтво, фізична культура і спорт, туризм). Відповідно, в тих галузях, де комерціалізація недоцільна, потрібно залишити державні підприємства як такі, що найбільш повно відповідають вимогам соціальної інфраструктури;

4) багато галузей соціальної інфраструктури є сферою діяльності природних монополій, що призводить до необхідності особливого контролю їх діяльності з боку держави.

Крім того, необхідно враховувати той факт, що робота галузей соціальної інфраструктури формує загальні умови діяльності підприємств і життєдіяльності населення. Принципово важливим моментом у функціонуванні підприємств соціальної інфраструктури є той факт, що їх діяльність не пов'язана з максимізацією чого б то не було (обсягів наданих послуг, величини отриманого прибутку), а направлена на стабільне надання визначеної кількості послуг обмеженій кількості споживачів.

Література: 1. Важенин С. Г. Социальная инфраструктура народнохозяйственного комплекса: (Политэкономический аспект регионального развития) / С. Г. Важенин. – М. : Наука, 1984. – 172 с. 2. Тощенко Ж. Т. Социальная инфраструктура: сущность и пути развития / Ж. Т. Тощенко. – М. : Мысль, 1980. – 206 с. 3. Семиноженко В. П. Новый регионализм / В. П. Семиноженко, Б. М. Данилишин. – К. : Наукова думка, 2005. – 145 с. 4. Сергеев И. Развитие социальной сферы: приоритеты регулирования / И. Сергеев, Н. Кирсанова, И. Кирсанова // Экономист. – 2007. – № 1. – С. 46–55. 5. Веб-сайт Держкомстату України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua. 6. Закон України "Про природні монополії" від 20.04.2000 р. № 1682-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – № 30. – Ст. 238. 7. Ключина С. В. Монополия и локальная монополия как ее тип: история вопроса, методология, теория и практика / С. В. Ключина. – Иваново : Иван. гос. ун-т, 2005. – 285 с. 8. Базилевич В. Д. Природні монополії / В. Д. Базилевич, Г. М. Филук. – К. : Знання, 2006. – 367 с. 9. Малахова Н. Б. Естественные монополии: сущность и институциональные механизмы регулирования : монография / Н. Б. Малахова. – Харьков : ИД "ИНЖЭК", 2006. – 344 с. 10. Азрилиян А. Н. Экономический словарь / А. Н. Азрилиян. – М. : Институт новой экономики, 2007. – 1152 с.

УДК 330.341.1

Найденев В. С.

СОЗДАНИЕ ОСНОВ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

Аннотация. Исследовано понятие инновационной активности и инновационного развития. Выделены практические признаки и общие условия развития инноваций.

Анотация. Досліджено поняття інноваційної активності та інноваційного розвитку. Виділено практичні ознаки та загальні умови розвитку інновацій.

Annotation. The notions innovative activity and innovative development are studied. Practical peculiarities and general conditions of innovative development are considered.

Ключевые слова: инновационная активность, инновационное развитие, инновационная стратегия Украины.

Инновационный рост является закономерным этапом развития экономики. Экономический рост на основе накопления основного капитала замедляется и прекращается, то есть экономическая отдача огромной накопленной массы основных средств и ее увеличения начинает снижаться. Для поддержания экономического роста требуется повышение эффективности вновь вводимых средств.

В Украине наблюдается постепенное понижение отдачи основного капитала и инвестиций в основной капитал (табл. 1).

Таблица 1

Экономическая отдача инвестиций и накопления основного капитала

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1. Индекс ВВП, % к прошлому году	105,9	109,2	105,2	109,6	112,1	102,7	107,3	107,6
2. Индекс инвестиций в основной капитал, % к прошлому году	114,4	120,8	108,9	131,3	128,0	101,9	119,0	129,8
3. Индекс роста основных средств, % к прошлому году	101,0	102,4	101,1	103,3	104,2	103,7	104,9	104,3
4. Соотношение приростов ВВП и инвестиций в основной капитал	0,41	0,44	0,58	0,30	0,43	1,42	0,38	0,25
5. Соотношение приростов ВВП и основных средств	5,90	3,83	4,73	2,9	2,88	0,73	1,49	1,77

Из табл. 1. видно, что отдача приростов инвестиций с уровня примерно 0,41 – 0,44 с 2006 г. понизилась до 0,38 – 0,25. Отдача приростов массы основных средств понизилась с 2003 г., и особенно с 2005 г. – до 0,73; идеальное 1,49; 1,77. Наблюдается явная тенденция к понижению эффективности нового капитала. Это предвестник угасания экономического роста.

Инновации проявляются в виде новой продукции и высокотехнологичных новых технологий. Но для того, чтобы произвести новую конкурентоспособную продукцию, необо-